

NANNEJUVVON VUOIGATVUOĐAT NÁŠUVNNA LAŠ UNNITLOGUIDE

DIEHTOBLÁĐĐI

Ráđđehus ovdanbuvttii njukčamánuš 2009 ođđa unnitlogopolitihkalaš strategijja proposišuvnnas Från erkännande till egenmakt – regeringens strategi för de nationella minoriteterna (Dohkkeheamis iešfápmui – ráđđehusa strategijja nášuvnna laš unnitloguid váras) (prop. 2008/2009:158). Strategijja sisdoallá mánga rievdadusa nannen dihte daid nášuvnna laš unnitloguid vuoigatvuođaid ja alidit gudneáŋgirvuođa got unnitlogopolitihkka galgá čađahuvvot. Ráđđehus bidjá 70 miljovna ruvnnu reformmii mii galgá čađahuvvot 2010 rájis. Bušeahтта unnitlogopolitihkkii šaddá dalle sullii 80 miljovna ruvna. Riikabeaivi lea geassemánu 10 b. 2009 dohkkehan proposišuvnna.

DUOGÁŠ

Unnitlogopolitihkka álggahuvvui politihkkarsuorgin jagi 2000 dan oktavuodas go Ruotta dohkkehii Eurohpárađi rámmakonvenšuvnna suodjalit nášuvnna laš unnitloguid ja dan eurohpaláš julggaštusa riikaguovlu- dahje unnitlogogiela birra. Ulbmil ruođa unnilogopolitihkain lea addit suoji nášuvnna laš unnitloguide, nannet sin vejolašvuođaid váikkuhit ja doarjut historjjálaš unnitloguid vai ellet viidáseappot ja seilot. Ruođa nášuvnna laš unnitlogut leat judálaččat, romat, sámít, ruotelašsuopmelaččat ja durdnosleagilaččat. Unnitlogugielat leat jiddisch, romani chib, sámegiella ja meänkieli.

Vásáhusat vuosehit ahte unnitlogopolitihkalaš ulbmiliid leat váddásat ceavzit ja unnitloguid

dárbbuid eai leat beroštan doarvái.

Eurohpárađi lea iežas dárkkisteamis ruođa unnitlogopolitihkas cuigon ahte lea dárbu buorideamis mánga beliin.

Ráđđehusa unnitlogopolitihkalaš strategijja sisdoallá danin bijuid ahte:

- sihkkarastit ahte čuovvot Eurohpárađi unnilogokonvenšuvnnaid buorebut
- buorebut čuovvut čađaheami unnitlogopolitihkkas
- eastit vealaheami ja hearkkesvuođa daid nášuvnna laš unnitloguide
- nannet nášuvnna laš unnitloguid iešfámu ja váikkuhanfámu ja
- ovddit seailuheami nášuvnna laš unnitlogogielain.

REGERINGSKANSLIET

Integrations- och
jämställdhetsdepartementet

NANNEJUVVON VUOIGATVUOĐAT NÁŠUVNNALAŠ UNNITLOGUIDE

OĐĐA LÁHKÁ NÁŠUVNNALAŠ UNNITLOGUID BIRRA

Ođđa láhka nášuvnnalaš unnitloguid ja unnitlogogielaid birra (SFS 2009:724) galgá leat sadjin dálá lágaid rievtti geavahit sámegiela, suomagiela ja meänkieli (SFS 1999:1175, 1999:1176). Rievdadusat dahkkojit maid Sámediggelágas (SFS: 1992:1433) ja sosiálabálvaluslágas (SFS 2001:453). Láhkarievdadusat bohtet fápmui ođđajagimanu 1 b. 2010.

Ruođa gaskariikkalaš geatnegasvuodát mearkkaša ahte muhtin unnitlogovuogiatvuodát galget ollašuvvot olles riikas. Dán ođđa láchkii gullet visot vihtta nášuvnnalaš unnitlogut. Eiseválddiin šaddá geatnegasvuohhta diedihit nášuvnnalaš unnitloguide iežaset vuogiatvuodaid birra ođđa lága jelgii. Erenomáš ovddasvástádus suodjalit ja ovddidit nášuvnnalaš unnitlogogielaid šaddá molssaeaktun. Nášuvnnalaš unnitloguid vejolašvuodát sealluhit ja ovddidit iežaset kultuvrra Ruođas galgá ovddiduvvot, dego mánáid ovdáneapmi kultuvrralaš identitehtas ja iežas unnitlogogielas.

HÁLDDAHUSGUOVLU VIIDDIDUVVO

Nannejuvvon unnitlogosuodji mii otne guoská sámegiela, suomagiela ja meänkiela gieža gielddain Norrbottenis –nu gohččoduvvon hálddahušguovllut – viiddiduvvot geográfalaččat vai guoská eanet gielddaid. Dat mearkkaša ahte eanet oktasaččat sáhttet geavahit suomagiela dahje sámegiela eiseváldi oktavuodain ja eanet ožžot rievtti ovdaskuvladoibmii ja boarrásiiddikšumii ollásit dahje oassin suomagillii dahje sámegillii.

Hálddahušguovlu suomagillii viiddiduvvo 18 ođđa gielddaide. Dat leat: Botkyrka, Eskilstuna, Hallstahammar, Haninge, Huddinge, Håbo, Köping, Sigtuna, Solna, Stockholm, Södertälje, Tierp, Upplands Väsby, Upplands-Bro, Uppsala, Älvkarleby, Österåker och Östhammar. Gielddat mat juo gullet hálddahušguvlui leat Jiellevárri, Haparanda,

Giron, Bájil och Badjeduortnus.

Hálddahušguovlu sámegillii lassána 13 ođđa gielddaiguin. Dat leat: Aerviesjaevrie, Berg, Härjedalen, Likšu, Málat, Suorsá, Luspie, Straejmie, Ubmi, Vilhelmina, Åre, Älvdalen ja Lullieluspie. Gielddat mat juo gullet hálddahušguvlui leat Árijátluovvi, Jiellevárri, Jáhkâmáhkke ja Giron.

Hálddahušguovlu meänkilli ii stuoru. Guovlu sisdoallá dego ovdal Jiellevári, Haparandda, Girona, Bájila ja Badjedurdnosa gielddaid.

Daid gielddaide geasa guoská ožžot stáhtadoarjaga daid lassegoluide mat dát ođđa njuolggadusat buktet. Maid iežá gielddat go dát válljejuvvon galget oažžut vejolašvuoda searvat iešdáhtolaččat hálddahušguvlui ja de ožžot rievtti stáhtadoarjagii. Dakkár iešdáhtolaš searvama birra Ráđdehus mearrida manñil go gielda gii háliida searvat lea ohcan.

NANNET VUOIGATVUOĐAID HÁLDDAHUSGUOVLLUID OLGGOBEALDE

Oktasaččain lea vuogiatvuohhta geavahit suomagiela ja meänkiela ja sámegiela oktavuodaiguin eiseválddiiguin, jus ášši sáhtta gieđahallos bargiin geat máhttet unnitlogogiela. Oktasaččat galget maid oažžut boarrásiiddivššu suomagillii ja meänkillii ja sámegillii, jus gielddas leat bargit giellamáhtuiguin. Hálddahuseiseválddit galget danin bargat dohko ahte gávdnojit bargit suomagiel- ja meänkieli- ja sámegiellamáhtuiguin das gos lea dárbu oktavuodaiguin eiseválddiiguin dahje divššudettiin boarrásiid olbmuid. Dát mearkkaša ahte sosiálabálvalusláhka rievdaduvvo.

Oktasaččain lea álo vuogiatvuohhta geavahit suomagiela ja sámegiela iežas čálalaš oktavuodaiguin Riikabeavvi áššeolbmiguin, Justitiekansleriin, Försäkringskassan, Skatteverketiin, ja Vealahanáššeolbmáin áššiin gos

NANNEJUUVON VUOIGATVUOĐAT NÁŠUVNNALAŠ UNNITLOGUIDE

ovttaskas olmmoš lea áššáigullelaš dahje sáhkguoddi áššáigullelašzii.

ČIELGASEAPPOT EISEVÁLDEOVDDASVÁSTÁDUS

Eurohpáráđi unnitlogokonvenšuvnnaid čuovvumat dárbašit buoriduvvot dan ládje ahte eiseválddiid ovddasvástádus čielgá. Leanastivra Stockholmma leanas ja Sámediggi ožžot danin ovddasvástádusa čuovvulit man láhkái unnitlogopolitihka čađahuvo. Dát eiseválddit galget maid ráđđehallama, diehtujuhkima ja sullásaš doaimmaid bokte veahkehit iežá hálddahuseiseválddiid lága čađaheamis ja ovttasráđiid gullelaš gielddaguin bálddalastit viiddideami hálddahušguovlluin.

Leanastivra Stockholmma leanas ja Sámediggi ožžot bargun čađahit bijuid mat lasihit máhtuid ja dihtomielalašvuoda nášuvnnalaš unnitloguid birra ja Ruođa álbmotrievttalaš geatnegasvuodaid birra. Sámediggi ožžo maid bargun ráhkadit ja váldit ovddasvástádusa ovtta ruovttosiidui mii guoská nášuvnnalaš unnitloguide.

Sámediggi galgá boahhteáiggis mearridit ulbmiliid – ja ii dušše jođihit – sámi giellabargui. Riikabeaivi ja ráđđehus sáhttet hábmet obbalaš ulbmiliid dan nášuvnnalaš giellapolitihkkii, muhto ovddasvástádus hábmet ulbmiliid dan siskit sámi giellabargui galgalii gullat Sámediggái.

Lea dárbu ahte vealahanáššeolmmái ovdánahttinbargu daid nášuvnnalaš unnitloguid gaskkas joatkášuvvá. Dat odđa vealahanášhka (SFS 2008:567) addá Vealahanáššeolmmái buriid eavttuid maid boahhteáiggis bargat seamma vuoigatvuodaide ja vejolašvuodaide nášuvnnalaš unnitloguide, o.m.d. lasihit máhtuid vealahanáššiid birra daid joavkkuin.

LASSÁNAN VÁIHKKUHANFÁPMU

Lea dárbu nannet nášuvnnalaš unnitloguid iešfámu ja váikkuhanfápmu vai Ruođa buorebut galgá sáhttit ceavzit geatnegasvuodaid mat gullet unnitlogokonvenšuvnnaid. Buorebut vejolašvuodaid váikkuhanfápmui daid nášuvnnalaš unnitloguide lea maid guovddážiis. Dát buktet oidnosii joavkkuid dárbbuid servodagas.

Nášuvnnalaš unnitloguid vuoigatvuohta váikkuhanfápmui muddejuvvojit nášuvnnalaš lágas unnitloguide ja unnitlogogielaide. Lea erenomáš dehálaš ahte nášuvnnalaš unnitlogut ožžot vejolašvuoda ovttasráđđedálla guovllulaš dásis, danin go das váldot ollu mearrádušat mat gusket ovtasaš olbmuid.

Organisašuvdnadoarja organisašuvnnaide geat ovddastit nášuvnnalaš unnitloguid lassána maid bušeahttajagis 2010 rájis. Lea erenomáš dehálaš vuoruhit nášuvnnalaš unnitloguid eavttuid ráhkadit doaimmalaš ovttasráđđevugiid hálddahušsurggiin.

BIJUT NANNET UNNITLOGOGIELAID

Nášuvnnalaš unnitlogogielaide boahhteáigi ruođas lea eahpesihkkar. Muhtin gielat, o.m.d. oarjásámegiella, lea sakka uhkkiduvvon. Doaimmalaš bijut mat nannejit, seailluha ja ealáskahtá nášuvnnalaš unnitlogogielaide leat dárbašlaččat. Ealáskahttit giela mearkkaša ahte bidjá johtui dakkár doaimmabijuid mat dagahit ahte áittarduvvon giella fas álgá ealáskit ja eanet olbmot álget ságastit dan.

Earret go dát doaimmabijut mat álggahuvvojit geahpidan dihte ovtasaččaid vejolašvuodaid geavahit unnitlogogielaide oktavuodain eiseválddiiguin de galget maid guokte giellaguovddážiis ásahuvvot oarjásámeguovllus Luvlieluspies ja Deardnas. Sámediggi šaddá váldoolmmái daid giellaguovddážiidda mat galget jođihit doaimma olggosguvlui sámegeatgeavaheapmi ovddideami ja ealáskahttima váras.

NANNEJUVVON VUOIGATVUOĐAT NÁŠUVNNALAŠ UNNITLOGUIDE

Ráđdehus bidjá sierra návccaid bušeahhtajagis 2010 rájis ealáskahttinbijuide daid nášuvnnalaš unnitlogogielaide. Ruhta galgá geavahuvvot bijuide oktasaččaide ja galget juolluduvvot maŋŋil ohcama dan eiseváldis maid ráđdehus mearrida. Eanet návccat bidjojit giellagáhttenbijuide ja álggus erenomážit meänkieli boahotá vuoruhuvvot. Vai nanne sámegiela de lasihuvvo vejolašvuohta integrerejuvvon sámegielaohpahussii lassána jagis 2010 rájis vuođdoskuvllas gielddain. Dát mearkkaša ahte oahppit sáhttet oažžut oahpahusa sámi sisdoaluin ja oahpahusa sámegielas eanet go dušše eatnigielaohpahusa sámegielas.

BÁIKENAMAT UNNITLOGOGIELAIN

Báikenamat unnitlogogielain lea árvvolaš oassi kulturárbbis mii dárbbášuvvo doaimmalaččat dikšojuvvot servodaga ovddasteddjiin. Vai dát kulturárbi gártá oidnosii Vägverket ožžo bargun lasihit iežaset barggu bidjat unnitlogobáikenamaid galbbaide. Stáhtalaš ja gielddalaš eiseválddit galget várjalit báikenamaid unnitlogogielain ja loktet unnitlogogielaid oidnosii galbbaid bokte ja iežá merkemin. Báikenamat unnitlogogielain galget maid geavahuvvot dego namat boasttabáikkiide.

DIEHTIT EANET

Eanet diehtu nášuvnnalaš unnitloguid, unnitlogopolitihkka, unnitlogokonvenšuvnnaid birra ja proposišuvdna 2008/09:158 gávdno ráđdehusa webbasajiin www.manskligarattigheter.se ja www.regeringen.se/integration.

Proposišuvvna sáhtta maid oastit Riikabeaivvi prentendoaimmahagas tfn. 08-786 5810 dahje viežžat dan www.regeringen.se

Jearaldagat áššesisdoalu birra vástida Enheten för diskrimineringsfrågor, Integrašuvdna- ja dásseárvodepartemeantta, tfn 08-405 10 00.

REGERINGSKANSLIET

Integrations- och
jämställdhetsdepartementet